

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Болдіна Максима Яковича «Адміністративно-правові засади діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку банківської системи України вітчизняні банки здійснюють свою діяльність в умовах постійної міжбанківської конкуренції, що посилюється. У зв'язку з цим багато банків для підвищення своєї конкурентоспроможності і досягнення поставлених цілей роблять ставки на агресивну ринкову стратегію. У боротьбі за клієнта банки упроваджують багаточисельні інновації в організації і методах управління своєю діяльністю, постійно удосконалюють форми обслуговування корпоративних і індивідуальних клієнтів, розробляють новий, нестандартний вигляд послуг, що обумовлює підвищення рівня різного роду ризиків в діяльності банків. Тому, одним з найважливіших питань банківського менеджменту на сучасному етапі залишається питання підтримки стабільного стану ліквідності комерційних банків. Шляхи вирішення цього питання багато в чому визначаються якістю організації процесів управління ліквідністю. Об'єктивна необхідність вдосконалення існуючих підходів до управління ліквідністю, побудови ефективного механізму управління ризиком ліквідності комерційних банків з метою їх адаптації до умов функціонування банківської системи України, що змінюються, визначають актуальність теми дисертаційного дослідження Болдіна Максима Яковича, яка присвячена удосконаленню адміністративно-правових засад діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків.

Дисертація М.Я. Болдіна відповідає Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затвердженою Постановою Правління Національного банку України 18 червня 2015 року № 391, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України 12

січня 2015 року № 5/2015, Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України 8 лютого 2017 року № 142-р.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність загальних та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Логіко-семантичний метод використано з метою окреслення основних повноважень НБУ, як суб'єкта регулювання ліквідності банків (підрозділ 1.1), узагальнення принципів, засобів та методів діяльності НБУ у сфері рефінансування банків (підрозділи 1.2, 1.3); з'ясування прогалин нормативно-правових актів, що регулюють діяльність НБУ у сфері рефінансування банків (підрозділ 2.1). Метод систематизації застосовувався під час характеристики системи нормативно-правових актів, які закріплюють правові засади діяльності НБУ у сфері рефінансування банків (підрозділ 2.1) та опрацюванні змін та доповнень до законодавства, яке закріплює правові засади діяльності НБУ у досліджуваній сфері (підрозділи 3.1, 3.2). За допомогою системно-структурного та структурно-функціонального аналізу були визначені повноваження НБУ, як суб'єкта регулювання ліквідності банків (підрозділ 1.2) та окреслено засоби й методи діяльності НБУ у сфері рефінансування банків (підрозділ 3.1). Методи порівняльно-правового та документального аналізу використовувалися при визначенні недоліків актів НБУ у підтримці банківської системи, законодавства, що визначає правові засади діяльності НБУ у сфері рефінансування банків, а також у процесі його аналізу та порівняння із зарубіжним законодавством (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2). У роботі використано низку й інших методів наукового пізнання.

Інформаційною та емпіричною базою дисертації стали узагальнення практичної діяльності НБУ у сфері рефінансування банків, політико-правова публіцистика, довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень теоретичних та практичних аспектів

адміністративно-правового забезпечення діяльності НБУ у сфері рефінансування банків. У результаті проведеного наукового дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків.

До найбільш вагомих результатів дисертаційного дослідження можна віднести:

- відзначено, що рефінансування виступає спеціальним інструментом, який допомагає врегулювати певні фінансові проблеми, що виникають в сфері кредитних правовідносин. Наведено його характерні ознаки: по-перше, рефінансування – це комплексне фінансово-юридичне явище, яке має свою внутрішню структуру; по-друге, дане явище використовується як засіб підтримки фінансового становища окремих банків; по-третє, правовідносини рефінансування – це кредитні правовідносини, тобто вони мають зобов'язальний характер (с.67);

- наголошено, що у діяльності НБУ у сфері рефінансування, принцип законності проявляється в неухильному дотриманні НБУ, в особі його органів і посадових осіб, положень чинного законодавства при реалізації операцій, направлених на врегулювання ліквідності шляхом застосування такого інструменту як рефінансування та проявляється у жорсткій формалізації відносин із питань рефінансування, що має на меті мінімізацію рівня суб'єктивізму в процесі здійснення Нацбанком своїх повноважень, як особливого суб'єкта регулювання банківської діяльності в країні (с.69);

- акцентовано увагу, що принципи діяльності НБУ у сфері рефінансування банків України не є безсистемним скупчення основоположних вимог, ідей, вони мають ієрархічну будову, в якій кожен принцип виконує своє призначення, разом із тим він тісно пов'язаний з іншими засадами, продовжує їх, розвиває, доповнює, так загальні принципи формують правову атмосферу (правове середовище) в якій відбувається діяльність НБУ, як в цілому, так і з питань рефінансування банків України зокрема, у той час як спеціальні принципи встановлюють більш конкретні юридичні підвалини організації та реалізації регулятивних заходів НБУ (с.70);

- на підставі аналіз положень законодавчих актів, які визначають правові засади рефінансування банків НБУ обґрунтовано висновок, що пріоритетом рефінансування є не підтримка фінансового положення окремих банківських установ, а стабілізація грошово-кредитної та банківської системи держави. При цьому одним із головних проблемних аспектів регулювання діяльності НБУ у сфері рефінансування є те, що дані відносини регламентують нормами одразу декількох правових галузей (с.109);

- встановлено, що нормативно-правові акти Національного банку України у більшості своїй відповідають вимогам, які висуваються до підзаконних нормативно-правових актів, адже вони: по-перше, носять регулятивний характер, тобто спрямовані на впорядкування суспільних відносин і є обов'язковими для виконання іншими суб'єктами (наприклад, комерційними банками); по-друге, за допомогою своїх нормативно-правових актів НБУ може прямо впливати на соціально-економічний та політичний розвиток держави. Обґрунтовується позиція, що акти НБУ носять саме підзаконний, а не локальний характер, у зв'язку з чим запропоновано внести відповідні зміни до норм чинного законодавств України та визначити, що нормативно-правові акти Національного банку України носять підзаконний характер, нарівні із нормативно-правовими актами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (с.111);

- під ризиками у діяльності НБУ у сфері рефінансування запропоновано розуміти вірогідність (можливість) того, що банк, який отримав кошти від Нацбанку для проведення рефінансування, за тих чи інших обставин не зможе це рефінансування провести, що в свою чергу тягне за собою ряд негативних наслідків для Національного банку України (с.161);

- доведено, що основною метою адміністративно-правового регулювання фінансових ризиків НБУ у сфері рефінансування є попередження грошових втрат під час застосування зазначеного інструменту підтримання банківської ліквідності. Управління зазначеним ризиком має важливе значення для Національного банку України, адже від того, наскільки

населення буде довіряти комерційним банкам, напряду залежить функціонування як окремого банку так і всієї банківської системи України. А відтак можна говорити про те, що від репутації банку залежить його платоспроможність за кредитами, які вони отримали від Національного банку України з метою рефінансування (с.163);

- обґрунтовано позицію, що адміністративно-правове регулювання ризиків у діяльності Національного банку України у сфері рефінансування є важливим та необхідним процесом, адже Нацбанк надаючи грошові кошти банкам з метою рефінансування повинен бути впевнений, що ці кошти: по-перше, дійсно допоможуть підвищити ліквідність банків (тобто ця допомога була дійсно необхідною та своєчасною); по-друге, кредитні кошти будуть використані на чітко визначені цілі, і по-третє, будуть повернені у повному обсязі. Відмічено, що основним напрямком адміністративно-правового регулювання ризиками є здійснення заходів щодо нагляду за діяльністю банків, та внутрішнього аудиту Національного банку України. Реалізація такого нагляду дозволяє Нацбанку ефективно та оперативно мінімізувати та (або) попередити виникнення майже всіх видів ризиків під час здійснення рефінансування банків (с.164-165);

Надаючи загальну позитивну оцінку дисертаційному дослідженню, варто вказати на окремі недоліки та дискусійні положення, що містяться в тексті роботи.

1. Можливо, автору варто було приділити увагу історичному досвіду правового регулювання ліквідності банків. При цьому необхідно було провести як історико-правовий аналіз правового регулювання ліквідності банків зарубіжних країн, так і безпосередньо України.

2. Розглядаючи принципи діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків, автор цілком слушно виділяє принцип юридичної відповідальності. Проте, розкриваючи його зміст, автор говорить про те, що ця засада: «вимагає, щоб посадові особи НБУ сумлінно, з високим рівнем особистої відповідальності та професіоналізму виконували надані їм

повноваження в ході реалізації процедури рефінансування. В наслідок перевищення цих повноважень до посадової особи застосовуються відповідні негативні наслідки, порядок, вид та міра яких визначається законом». Вказане твердження є вірним. Однак, автор залишив поза увагою відповідальність, яку несуть банки, що отримуються рефінансування за невиконання своїх зобов'язань. А відтак, зміст вказаного принципу потребує додаткового уточнення.

3. Досліджуючи поняття банківської ліквідності автору варто було звернути увагу на теоретичне осмислення терміну «ліквідності банківської системи». Адже від того, на скільки буде ліквідною діяльність кожного окремого банку напряму залежить і стан всієї банківської системи України взагалі.

4. У висновках до розділу I дисертанту варто було тезисно підсумувати у чому саме полягає провідна роль Національного банку України як ключового суб'єкта рефінансування банків.

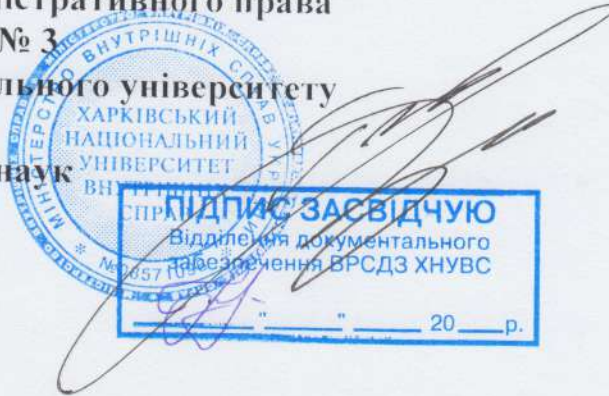
Наведені спірні точки зору і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автору вдалося досягти його мети.

Усе викладене дає підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження Болдіна Максима Яковича «Адміністративно-правові засади діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків» є завершеною працею. Враховуючи досягнення автором мети та задач дослідження, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати щодо розкриття сутності та змісту адміністративно-правових засад діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків, беручи до увагу те, що в роботі наведено висновки, які сприятимуть вдосконаленню діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків, то є всі підстави

відмітити, що дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри адміністративного права
і процесу факультету № 3
Харківського національного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІ СПРАВИ
№ 057

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Відділення документального
наблюдання ВРСДЗ ХНУВС

_____ " _____ 20__ р.

В. Б. Пчелін